

cia a mirar les altres llengües romàniques com a germanetes pobres i imitadores). I així no tindrem més remei que estudiar el conjunt dels noms de l'arna en romànic, analitzant de nou la qüestió amb les dades i idees que n'exposa Wartburg (FEW XIII, 1965, 122-4), el més decidit raonador de l'origen unitari TARMES. Aquest mot, que realment sembla haver-se de qualificar de llatí sense gaire reserves,¹ no ha significat mai, en absolut, 'arna' sinó una mena de cuc o corc de la carn o de la fusta: «ver qui ronge le bois»¹⁰ en Plaute i Vitruvi, «genus vermiculi carnem exedens» en Festus.²

L'única «explicació» fonètica que se li acut a Wartburg per a la desaparició de la inicial en *arna-arla-artison* és una «dissimilació», però reparam bé en aqueixa enormitat: dissimilació eliminatòria d'una inicial en romànic i, per si fos poc, d'una oclusiva i sorda! Cal declarar que això és la negació de l'existència de tota ciència fonètica romànica; tot seguit ve a reconèixer que això l'embolica contra una explicació imaginada per a les no menys anòmales *-na* i *-la* (de *arna-arla*), i procura fugir amb una hipòtesi tan rebuscada i sofisticada que només es pot pendre com una excusa per salvar l'exerg TARMES del qual ja no pot prescindir a última hora.³ No perdem més temps. I exposem almenys el quadro de conjunt que es desprèn, entre altres, de les seves dades: quatre tipus fonamentals, A) fr. *artison*, B) it. *tarlo*, C) gascó *arla*, D) cat.-llengd.-prov. *arna*, amb diverses formes intermèdies molt menys esteses i importants: aquestes poden inobjectablement haver resultat de contaminació o encreuament entre aquests 4 tipus, o entre algun d'aquests i el ll. TARMES⁴ o amb algun altre mot.

A) És evident que és el fr. ant. i dial. *artoison* [c. 1100] o *artuison* [S. XIV], avui *artison*, el que compta, i no pas la forma molt més recent i rara (1562-1675) *art(r)e*, merament dialectal. Aquell és el mot general i de la llengua de tots els temps, aquest només es troba en una zona dialectal, Franc Comtat, franco-provençal i fins al Velay, Ardecha i Droma;⁵ qui no estigui obcecat per un prejudici etimològic haurà de reconèixer que probablement resulta d'un encreuament del general *art(o)ison* amb el gran tipus oc.-cat. *arna*. ¿Per què entestar-se a veure-hi un continuador de TARMES amb el meravellós escamoteig de la *T*-inicial? Altrament sobre l'explicació de la singular terminació *-uison* ~ *-oison*, silenci sepulcral de Wartburg (i de M.-L. i tothom). La seva insistència a conferir una antiguitat factícia a la forma amb vocalisme *-ison* desperta la sospita que vol donar a entenc un sufix d'aspecte banal com *-isson* o el verbal *-iser* (-IZARE, altrament desplaçadíssim), però el fet és que *artison* és una reducció recent i evident de *-uison*.⁶ Quina és, doncs, l'etimologia d'*artuison*, *-oison*, no ho sé, i això no pot ser la nostra preocupació primària, si bé no entenc per què no es pensa en un mot substràtic, puix que hi ha l'albanès *ëðəzə* que vol dir 'arna' (al. *motte*, fr. *artison*) i que com demostra Gustav Meyer prové d'un més antic *ertəzə*, essent θ una evolució normal de *-rt-* en albanès (*Etym. Wb.*

des Alb., § 93; *Albanische Studien* III, 25). Però tant si aquest suggeriment fos infundat, com si ho és la teoria que exposà Spitzer (*Bol. Inst. Caro* y C. II, 1, en relació amb el cast. *artesa*) i que Wartburg i Hubschmid li rebutgen (jo també vaig trobar-la «complicada i inversemblant», DCEC I, 291, si bé no m'ho sembla tant com la de Wartburg, puix que al capdavant *artesa* va amb el basc *artesi* i aquest és «agujero, grieta»), l'única actitud sana serà reconèixer que el del fr. *artison* és un problema no resolt però no complicar-lo per res amb el del cat.-oc. *arna*, *arla*, ni amb el de l'it. *tarlo*.

B) *Tarlo*: M.-L. i Wartburg volen partir de *tarma*, forma molt localitzada, a Còrsega, en un parell de valls alpino-lombardes (Poschiavo, Bergamo) i en reto-rom. oriental, des de l'Engadina; però l'extensió de *tarlo* (amb fem. *tarla* a Val-Anzasca i Sora, *tàrrulu* Sàsser) és molt més gran i antiga; per tant, de nou, estem davant un esforç per cagrirar els termes naturals de la qüestió, a causa del prejudici TARMES, quan volen explicar *tarlo* per *tarma* encreuat amb *taruolo*. La comparació dels articles *tarlo*, *tarma* i *taruolo* en Tommaseo, Petrocchi i Ang. Prati ensenya que aquell és el mot important, *tarma* molt menys i *taruolo* és poc conegut i merament dialectal: Màntua, Versília, Novellara i Calàbria.

Tarlo és el 'corc de la fusta' i és el gran mot italià: ja figura en rima en el Petrarca: «che legno vecchio mai non rose *tarlo* / come questi --» (*Canz.*, 28.69); *tarma* és un cuc diferent del *tarlo*, i Buonarroti (S. XVII i primera doc. d'aquell) els usa distingint-los: «sicuro / schermo aver può da' *tarlo* o dalle *tarme*», i la *tarma* ataca les orenetes, els llibres, les robes i alguna altra cosa; Tommaseo conclou «la *tarma* è la *tignuola* <o sigui 'arna'>, che in certi dialetti non si conosce con questo secondo nome». L'explicació de Prati per a *tarlo* és més raonable: parteix de *caruolo* *CARIOLUS (de CARIES = *quera*) que és venecià, mantua i calabrès, el qual, encreuat amb *tarma*, hauria fet *taruolo* «fignolo» (Tomm.) d'on s'hauria derivat una forma verbal *tarolare*, sincopada després en la tan important i clàssica it. *tarlare*, d'on fóra extret *tarlo*.

Sigui això verament o pensi's encara si *tarlo*, *tarla*, *tarlare*, podrien resultar d'una contaminació de TARMES pel tipus oc. *arla* (imaginant que aquesta variant avui gascona s'hagués estès altre temps fins algun punt dels Alps o més enllà, ço que és molt suposar, però les incògnites pre-romanes ens priven d'excloure-ho), podem ja considerar-nos amb les mans lliures: no hi ha en el conjunt romànic res que ens imposi ni sugereixi en ferm la presència de TARMES pels Alps occidentals o més ençà.⁷ Des d'ací es prescindirà d'aquest extravagant partit-pres de barrejar TARMES en els noms gallo- i hispano-romànics de l'arna.

C) La forma *arla* és pròpia de l'aranès i de tot el gascó central i pirinenc de cap a cap, des de la Vall d'Aspa fins al Coserans o el Comenge,⁸ i fins a Dax, Landes, Gers i Tarn-et-Garonne: Cor., *VocAr.*; ALF, 1635 i *Suppl.*, 144; *Atlas Ling. Gasc.*, 1429; Rohlfs, *Le Gc.*, § 419, p. 102; FEW, 123a5-14. Wartburg